

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

<1891>

(Br.) Stats-rättsäkt.
Sv.
Pol.

Lennstrand, Viktor G.

*
v. 45
5

Republiken, allmänna rösträtten och fritänkeriet.

Föredrag

af

Viktor E. Lennstrand.

Vid Lill-Jans i Stockholm söndagen den 19 Juli 1891.

Medborgare och medborgarinnor med eller utan medborgarrätt!

Den franska eskaderns besök hos oss denna vecka har gifvit anledning till underliga och oväntade händelser. Sjelfva konung Oscar har ju hållit tal för republiken — visserligen för den franska republiken, men så mycket bättre: således icke för en fras utan för en förverkligad sann republik. Och till och med på Drottningholms slott har revolutionsmarschen spelats på befallning af kungen och allmän rösträtt har åtminstone under de här jubeldagarne varit folket gifven — på våra gator och torg.

Tyskeriet har varit suspenderadt några dagar och polisen, uppfostrad i den preussiska andan, har gått som riktiga frågetecken ibland oss. Den gamla ordningen har varit upphäfd ett ögonblick, ty sönerna af Europas mest bildade och fria land har gästat vår stad, och med den franska trikoloren har det fläktats en smula friskhet in i det tröga svenska blodet.

Efter allt kungligt fjäsande och kryperi för det tyska militärkejsardömet har det varit riktigt vederkvickande för vårt folk att få ett tillfälle att ge luft åt sympatierna för den upplysta franska republiken, hvilken vi i själ och hjerta stå närmare än det för sina tullar, munkorgslagar, sin jern- och blodspolitik kända Tyskland.

Hade någon del af tyska flottan kommit till våra kuster, skulle naturligtvis från hofvets och militärernas sida nog lika glänsande fester anordnats, men i dessa skulle förvisso ej folket, de djupa lederna, de stora skarorna, nationens grundval och kärna, ha deltagit med så oförstäld och uppsluppen glädje som nu varit fallet.

Vi ha känt oss glada i närheten af Frankrikes söner, därför att detta Frankrike i bildning, civilisation och frihet står hufvudet högre än de andra nationerna i Europa. Jag säger ju icke, att Frankrike har hunnit den sociala och politiska fullkomligheten, men Frankrike står den närmare än någon annan stat i den gamla världen.

Jag vill i dag icke tala om hvad Frankrike saknar, om bristerna i dess samhällliga lif, ty förvisso finnas jemväl i detta land millioner lidande och otillfredsstälde, men jag vill tala om ett par af de frågor som genom de hejdlösa ovationerna för Frankrike i dessa dagar trängt sig oss nära in på lifvet — jag menar republiken, den allmänna rösträtten och fritänkeriet. Vi tro oss bäst hylla Frankrike genom att verka för den frihet och bildning som gjort Frankrike äradt.

* * *

Den tid man trodde på gud i världen, satt kungen på sin tron som hans vikarie och var ej ansvarig inför folket hur han utöfvade makten. Han rädde oinskränkt öfver undersåtarnes kroppar, liksom presten öfver deras själar, och detta ansågs vara en gudomlig anordning. Folket regerades som slafvar med hugg och slag, med belöning och straff, och man citerade bibelns ord: »Hvar och en vare underdånig den makthafvande öfverheten. Ty ingen öfverhet finnes utan af gud. Den öfverhet som fins är förordnad af gud. Derfor den som reser sig upp emot öfverheten, han står emot guds skickelse»; och ett annat ord: »varen *all* mensklig ordning undergifne för herrens skull, ehvad det är konungen, såsom den öfverste, eller höfdingarne såsom af honom sända».

Och i öfverensstämmande med denna den religiösa despotismens lära skrifver lektor Waldenström i ett af

sina sista arbeten följande: »Om det går illa i den stora världen och de mäktiga förtrycka de ringa, så lemna den saken åt gud och låt honom regera. Ty Herren är konung och han regerar väl».

Vår tid har vuxit från denna trons enfald och det kristna fäneriet. Vi ha funnit att hela den der sagan om guds regering och om »guds förordnande» ej är sann. Vår tid ser ej i kungen något gudomligt, något öfvernaturligt. Bourbonernas blod var icke, såsom fransmännen en tid trodde, blått, liksom inga andra konungars är det heller. De äro människor som vi och staten är endast en organisation af folket. Vår tids stora valspråk har derföre blifvit: af folket och genom folket. Sjelft bör det utse sina ledande män, stifta sina lagar och bestämma öfver sitt öde.

Är detta sant, så är också konungamakten dermed dömd till döden såsom stridande mot folkets suveränitet.

Men i stället för att handla i öfverensstämmelse härmed, har man kompromissat och bildadt konstitutionella monarkier, hvilka statsskick dock blifva ohållbara sjelfmotsägelser, som till sist *måste* upphävas och förvandlas till fria republiker.

Den konstitutionella monarkin är en lögn. Kungen med guds nåde är der oftast ingenting annat än ett viljelöst instrument, en marionett i parlamentmajoritetens hand, enligt konstitutionen vanligen tvungen att skriva under hvad det styrande partiet vill ha igenom, äfven om han ej gillar det; och dess beslut, som han kanske personligen ej är med om, stiliseras så som om de utgått från *honom* och ingen annan.

Detta är ju en löjlighet, ett hyckleri, ett spel — och rätt säger derför också den nordiske diktaren i en af sina dramer: »Ett folk *kan* icke fortsätta att på sitt eviga tåg mot sanningen marschera med en lögn i spetsen.»

Sjelfva kejsar Nicolaus i Ryssland insåg också detta och sade en gång till Astolphe de Custine: »Jag kan förstå ett oinskränkt konungadöme med guds nåde, och jag kan förstå en republik med en folkvald representant, men den så kallade konstitutionella monarkin kan jag ej förstå. Det är i mina ögon en lögn».

Men icke nog dermed: konungamaktens politik blir ju också oftast folkfientlig.

Konungarne måste alltid ha svårt att rätt tyda tidens tecken, ty de lefva så långt ifrån folket och under allt annat än demokratiska inflytanden.

Men det måste ock ligga i dynastiernas intresse att isynnerhet hägna och gynna adel, byråkrati, rikedomsmagnater, militarism och statskyrka samt göra bestämdt och afgjordt motstånd mot sådana folkrörelser som afse fullständig religionsfrihet, militarismens afskaffande och folkets sjelfstyrelse. Aldrig skall man se kungen vara likgiltig för hären eller göra något för religionsfrihet — det skulle ju vara att sjelf rubba tronens grundval.

Endast under en republikansk styrelse kan folkets behof af upplysning, frihet och rättvisa varda tillfredsstäld.

Derför bör konungamakten afskaffas och ersättas af ett fritt republikanskt statsskick. Konungamakten bör afskaffas därför, att den i sin moderna konstitutionella form är i sig sjelf en motsägelse och en lögn. Den bör äfven afskaffas, därför att den till sitt väsende är fientlig mot hvarje sann demokratisk frihets- och sanningsrörelse. Den bör till sist afskaffas äfven af det skälet att den är så dyr. För någon tid sedan läste jag i tidningarne en notis om att kungliga familjen i England kostar landet mellan 32 och 35 millioner dollars om året och att kostnaderna för de trettiosex regerande öfverheterna i kristenheten antages uppgå till 36 milliarder dollars.

I en norsk tidning af år 1878 finnes följande uttalande: »Om Norden vore en republikansk förbundsstat och dess president i lön uppbure 10,000 kr. för hvar million inneväpnare, det vill säga 84,000 kr. årligen, skulle derigenom besparas i statskassan i Danmark 1,400,000 kr., i Sverige 873,000 kr., i Norge 367,000 kr. Sammanlagda besparingarna för Norden skulle årligen bli 2,600,000 kr.» Men naturligtvis skulle det bli mycket mer, alldenstund konungahuset kostar mer än hvad som angifves på civillistan.

I *den* mån folket kommer till klarhet om sitt eget väl, *måste* det inse republikens förmåner och dess *ga-*

rantier för en fri och fredlig utveckling till ett lyckligt samhällslif.

Tiden synes nu ock vara kommen att göra det republikanska statsskicket till föremål för en allmän folksträfvän. Det är i detta som i många andra fall på *folket sjelft* det beror, ej på diplomaterna, ej på de lärda, ej på skalderna eller riksdagsmännen; utan folket sjelft måste resa sig upp och bilda ett stort verksamt förbund med afdelningar öfver *hela* landet, inom hvilka föreningar denna allvarliga politiska fråga diskuteras och klar göres, så att folket blir moget och vuxet att när det gäller taga fosterlandets öden i sina egna händer.

Italiens konung, Viktor Emamuel, yttrade en gång: »Om jag trodde att Italien kunde bli starkare genom republiken, skulle jag stiga ned från tronen och be att endast få stå som befälhafvare för ett regemente.»

Den tiden torde ej vara så långt aflägsen, då konungarne skola förstå hvad som i detta fall är önskligast och äfven finna det förenligt med sitt *eget* bästa att se till det revolutionen kommer att försiggå så fredligt som möjligt. »Men», för att begagna ett uttalande af Hedin från år 1867, »icke kommer segern i första hugget. Det gäller att vara ihärdig, men lyckligtvis är folkviljan i stånd att vänta, vänta längre än dess motståndare, ty *folket är det verkliga majestätet, som icke dör utan består, när andra »majestäter» redan multna i grafkapellen och när antikvitetssamlingarne tagit deras rostade kronor i förvar.»*

* * *

Men första villkoret för folkets uppfostran till ett friare och förnuftigare statsskick är *den allmänna rösträttens* införande.

För att ega valrätt till svenska riksdagens andra kammare måste man enligt riksdagsordningens 14 § ha fast egendom till ett taxeringsvärde af minst 1,000 kr. eller vara uppskattad till 800 kronors inkomst. Flera andra villkor gifvas visserligen också, men detta s. k. penningstreck är dock det viktigaste och det hvars afskaffande det här är fråga om.

Genom denna riksdagsordningens bestämmelse göres penningen till villkor för åtnjutande af en medborgarlig rättighet och deltagande i riksdagsmannaval, och det är den sämsta norm som fins. Ty följden blir, att det ej är medborgaren, ej människan, som eger denna rätt, utan hennes sågverk, bruk, maskiner, ångbåtar, gårdar, hästar och kor som ger henne rösträtt.

För några år sedan läste jag i en tidning om en person som idkade svinafvel, och deraf hade jemt så stor inkomst, att han egde rösträtt. Men så ett år blef det pest bland svinen, så att de dogo, hvilket hade till följd att han beröfvades rätt att deltaga i riksdagsmannaval, och då utropade han: »aldrig kunde jag tro, att det var mina svin som egde medborgarrätt här i Sverige, och att jag så att säga endast var deras representant, så att när de dogo jag ej längre egde rösträtt!»

Att detta penningstreck är en skriande orättvisa som med snaraste måste bort visat ju bland annat det förhållandet, att sedan år 1866 ej mindre än 49 motioner om ändring i detta grundlagens stadgande inom riksdagen framlagts. Redan vid 1862—1863 års riksdag yttrade högvärdige presterståndets medlemmar i konstitutionsutskottet följande:

»Godtycklighetens princip är ett svagt värn för en representations bestånd; och 1,000 riksdalers fastighetsvärde eller 800 riksdalers årlig inkomst såsom villkor för valrätt och valbarhet är ingenting annat än godtycke. Den saknar all inre styrka och skall därför stå i grundlagen såsom en utmaning till de uteslutna demokratiska elementena att försöka dess utplånande. När stormen emot den på sådan grund uppförda byggnaden begynner — och den kan icke länge uteblifva — då faller den, ty den var bygd på sanden».

Kunde denna inskränkning i rösträtten redan för 30 år sedan sägas vara en godtycklighet och en förolämpning mot alla medborgare som skiljas från hvarandra genom detta penningstreck, så kan sådant med ännu mera fog och styrka sägas nu i slutet af århundradet. Ty endast 6 % af Sveriges befolkning, endast $\frac{1}{5}$ af Sveriges myndiga män ega för närvarande genom sina

ombud medbestämmanderätt öfver landets öden. Och det som ger dessa rösträtt, nämligen den ekonomiska förmögenheten, gör *dem* alls icke bättre kvalificerade att bruka denna rätt än de intelligenta arbetare äro, som genom detta politiska streck utestängas.

Det är allmän rösträtt vi fordra och ej blott en minskning i orättvisan. Vi yrka dess borttagande. Man måste här strängt fasthålla rättsprincipen, och dertill kommer det klokhetskälet att en blott sänkning af strecket föga skulle båta. Om politisk rösträtt endast skulle gifvas dem som äro kommunalt röstberättigade, skulle till de 300,000 politiskt röstberättigade endast läggas 180,000, så att fortfarande 700,000 myndiga män blefve utestängde från hvarje möjlighet till politiskt inflytande.

En invändning som man ofta hört är att folket ännu ej är politiskt moget för en sådan reforms genomförande, att det ännu fins tusende bland arbetarne och bland de egendomlöse, som äro likgiltige härför. Men — jag frågar: när t. ex. det stora befrielsekriget i Amerika upplågade, funnos ej millioner slafvar, som ansågo slafveriet naturligt, aldrig kände behof af ett högre tillstånd och som ej kommit till medvetende om sitt eget menniskovärde? Och när de preussiska bönderna efter 1807 på grund af den Steinska lagen befriades ur lifegenskapen, petitionerade de ej och bådo att få lefva kvar i sina böjor och i sitt nesliga beroende? Och ha icke de förtryckta kvinnorna i Indien så vant sig vid en dålig behandling, att de rent af ringakta de män som behandla dem väl? På *alldeles* samma sätt lefver det äfven i Sverige arbetare, som ännu ej känt behof af den viktiga medborgarrätt, från hvilken de äro utestängda och som det här gäller för dem att eröfra.

Men skulle man ha *väntat* att befria slafvarne, tills alla slafvarne fordrade frihet eller tills *deras herrar ansågo dem mogna att erhålla friheten(!)*, skulle nog ännu i dag denna s. k. »gudomliga inrättning» funnits kvar och den gudfruktige slafegaren bevisat kristlig kärlek och barmhertighet genom att med piskan plöja in blodiga färör i de slitande arbetsjurens kroppar.

Det är icke någon öfverdrifven fordran, denna om

allmän rösträtt. Vi fordra dermed endast, att åt *oss* måtte vardas gifvet hvad *andra* länder och folk redan äro i besittning af. Vi anhålla endast att få *samma* frihet, som Frankrike, det af kung och folk i dessa dagar så högt firade och besjungna Frankrike eger. Vi anhålla endast att få samma frihet som tyska kejsarriket, militarismens förlofvade land, Bismarks och kejsar Wilhelms land eger. Vi anhålla ju endast att få samma frihet som det katolska Spanien eger. Till och med i detta vidskepliga, prestridna Spanien — detta Spanien, dit svenska missions-sällskap sända ut missionärer för att verka — till och med *der* är denna billiga reform genomdrifven, men i *Sverige* sitter ännu ett förtryckande och folkfiendligt mindretal inne med makten och förbehåller åt sig att stifta lag och lägga på skatt och tull utan att större delen af dem, på hvilkas svaga skuldror de tunga bördorna läggas, dervid få ha något att säga. Här hållas ännu nära 1 million myndiga män och alla våra kvinnor utanför allt deltagande i val till den lagstiftande riksdagen.

Det är nu sannerligen på tiden att våra herrar ej längre spjerna emot missnöjet, som för hvar dag med fart sprider sig djupt och vida omkring, isynnerhet bland arbetarnes och proletariatets ständigt växande skaror. I den *allmänna välfärdens* intresse borde denna viktiga kultur- och humanitetsfråga med snaraste lösas och säkerhetsventilen öppnas. *Allt* hvad Sverige eger frisinadt understödjer fordran härpå. Denna fordran har nu från några få spridda protester förvandlats till *ett rop* från tusen munnar, och starkare och starkare skall detta rop från landets egna söner växa, tills det såsom ett dån af mycket vatten brusar fram och vräker kull reaktionens, kunglighetens, byråkratins fördämningar och begrafver i sina böljor dem, som rest och vidmakthållit dessa dammar för den vårfloed af sanningsträfvån och frihetslängtan, som med kraften af en naturlag *måste* fram.

Den s. k. folkrepresentation och den regering, som f. n. bestämmer öfver landets öden, gör föga till för att frigöra dessa den nya tidens verldsomdanande krafter och idéer och afhjälpa de hårda missförhållanden,

under hvilka folket lider. Under det att de nödvändigaste lifsmedlen skattläggas och fördyras och dryga militäranslag vända ut och in på folkets fickor, förföljas i guds namn folkupplysningens kämpar såsom vore de vådliga förbrytare.

Sannerligen, man får ej undra öfver att nöden här och sorgen öfver landets förnedring vänder tusendens blickar och längtan öfver till Brasiliens fria positivistiska republik. Ty Sverige står icke längre som en bland de upplysta nationerna, som en vetenskapsens, toleransens och frihetens stamort i nordens, utan har blifvit förvandladt till ett religionsförföljelsens, protektionismens, frälsningsarmens och alla religiösa vidskepelsers tillhåll. Dock, vi älska detta vårt förnedrade och lidande fosterland och vi hoppas att det åter en gång skall stå upprätt bland de fria och upplysta nationerna på jorden. Men *för* att så skall ske, måste *först och främst* desse som nu genom 800 kronors strecket hållas utestängde från valrätt till riksdagen gifves sådan rätt. Ty det är ej allenast nära i million svenska myndige män som stå väntande på medborgarrätt i Sverige, utan det är Sveriges anseende frihet och räddning det gäller.

* * *

I den hyllning, som vårt folk i dessa dagar bringat Frankrike, ligger jemväl ett atfördande af den tacksamhetsskuld, i hvilken världen står till Frankrike för det upplysningarbete som dess store fritänkare, revolutionens banbrytare, en Rousseau, en Voltaire, Diderot, d'Alembert, Helvetius m. fl. utförde — de dödshugg dessa store andar tillfogade kristendomens vidskepelse och institutioner.

Visserligen läkte den reaktion, som följde på revolutionen, de tillfogade såren en smula och dref furstarna och öfverklassen åter med fart in i kyrkans skyddande armar. Men denna kamp mot kristlig vantro har i våra dagar åter tagits upp och föres nu med kraft och allvar af de lägre klasser inom samhället, hvilka framtiden tillhör. Och i denna kamp erhålla vi understöd af en annan makt som med förstärkta krafter trädt in på arenan och med sina jättelika framsteg ställer allt förutva-

rande i skuggan — jag menar den exakta, den empiriska vetenskapliga forskningen.

Med hänsyn till den kristna tron har denna vetenskapliga forskning jemte sunda förnuftet funnit, att kristendomens gudsbegrepp, trosartiklar och sakrament ej äro något annat än okunnighetens förvillelser, vidskepelens skräckbilder, myter och legender.

Inför vår tid är kristendomen rent af ett bedrägeri och ej ett nyttigt sådant.

Det kan verkligen tänkas tillfällen, då sanningen ingenting verkar på ett okunnigt folk och då myndigheterna få lof att hitta på någon listig lögn för att få folket att respektera ordningen.

När telegraflinier först uppsattes i Kina, mellan Schangai och Peking, mellan Kanton och Tonkin, nedrefvos de af infödingarne, som trodde att dessa stolpar voro enkom uppsatta åt dem att begagna till vedbrand. Det lyckades knappt med vapenmakt att få infödingarne att upphöra med sin förstörelse. Men så hittade myndigheterna på den listiga lögnen att det satt en liten djefvul i hvarje telegrafstolpe och att dessa små djeflar talade till hvarandra på ett obekant språk. Trådarne sades vara till för att hålla stolparne upprätta. Och denna lögn verkade. Infödingarne blefvo rädda för telegraflinierna och läto dem från den dagen stå i fred. Samma var förhållandet i Amerika. Man måste der inbilla indianerna att telegraflinierna voro den store Andens språkrör. Och då blefvo dessa till och med heliga för indianerna. De betraktade dem med en viss andakt och vördnad.

Så fins det också i vår tid en mängd godt folk, som mycket väl vet att hela kristendomen icke är något annat än ett sådant der »framt bedrägeri». Men de anse det vara nödvändigt för att hålla folket i styr och ordning.

Men det är icke sant. Vårt folk behöfver ej rege-ras med lögner och bedrägeri. Säg det sanningen! Vädja till dess rättsmedvetande och ni skall ej behöfva skräm-ma det med sagan om helvetets eld eller locka det med sa-gan om himlens guldgor. Våra lidanden, betungade,

arbetande män och kvinnor äro allt för goda för att på detta sätt bedragas. De äro ock värda annat. De böra upplysas, och regenterna skola då få erfaras, att det är lättare att handskas med ett om sitt människovärde medvetet folk än med ett vidskepligt och ett just på grund af sin vidskepelse barbariskt och tyggellöst folk.

Men det är med utilismen som med hvarje annan sanning; den måste kämpa sig fram genom fördomarne och man måste slå ett slag för hvarje steg man tar. Här fins dock sedan några år i vårt land en skara män och kvinnor som upptagit denna kamp och ämnar fortsätta den, tills fullkomlig seger är vunnen.

Kom med oss i denna strid! Du kanske icke har många dagar på dig. Om några veckor, några månader kanske du är död. Och då är det för sent för dig att göra något. Derför raskt till verket! Vi måste nu ta i på allvar. Vi få icke vara nöjda då tio män och kvinnor i månaden sluta sig till vår kämpande organisation utan måste nitiskt och utan uppehåll arbeta för att den tiden snart måtte komma, då de strömma in i massa, i femtiotal och hundratal och då tusenden resa sig upp och fråga: hvad kan jag göra för släktets väl den korta tid jag lefver här?

Förtrycket stäfjas skall en gång;

Det gryr en dag mer klar,

då frihet löst ur bojans tvång

på sin triumfvagn far.

Då rätt mot makt till anfall går,

då sanningen i harnesk står

och våldets här till jorden slår

och herskarspiran tar.

Hvad röst befaller stanna då

det spann, som segrarn styr?

Hvems arm kan hindra dag framgå,

fast egarn ljuset skyr?

Och denne djerfve, hvar fins den,
som reser våldets tron igen,
förtryckets natt förlänger än,
då frihets morgon gryr?

Den ärans stund skall snart bli spord,
den stund oss löftet sagt
då åt en friköpt ätt vår jord
strör sina skatters prakt.
Tag frihet då din högtidsskrud,
din vigda fana svaja hjud,
låt lefverop och fröjdeljud
förkunna sannings makt!

Henry Ware d. y.

Prenumerera på
FRITÄNKAREN.

Redaktör **Viktor E. Lennstrand.**

Fritänkaren är den enda svenska tidning, som oförskräckt angriper kristendomens vidskepelse, den religiösa fanatismen och missionsverksamheten samt lemnar meddelanden om utlandets fritänkerirörelser.

Fritänkaren utkommer 1:sta och 15:de i hvarje månad.

Fritänkarens pris är endast 2 kr. pr år, 60 öre kvartalet.

Fritänkaren har stort 8-sidigt format, är tryckt på fint papper och ej sällan illustrerad med porträtt af framstående fritänkare.

»**Presterna** böra framför andra läsa *Fritänkaren* för att se och bemöta hvad som mot kristendomen framträder i tiden och att de ej för sent i förnimmelse af följderna deraf må få kännedom derom». *Kyrkoherden Per Nymansson.*

»Den förtjenstfullt redigerade och upplysande tidskriften tillvinner sig allt lifligare uppmärksamhet och kan derför glädja sig åt allt större spridning». *Fäderneslandet.*

Prenumerera därför med det första på

FRITÄNKAREN

och uppmana edra vänner att också prenumerera.

Till förenad kamp mot den kristna vidskapelsen och det kyrkliga bedrägeriet.

Pris 10 öre.

Stockholm 1891. G. Walfrid Wilhelmssons boktr.

1001851336

ÖÖTEROROS
UNIVERSITETSBLIOTEK